

آیت‌الله العظمی حاج شیخ میرزا جواد تبریزی (ره)
سید غلام عباس طاهرزاده
پژوهشگر

یاد خوبان

مقدمه

در لابلای اوراق کتاب تاریخ بشریت و حیات انسانی، چهره‌های تابناک و برجسته‌ای بودند که این دوران را با بهترین امتیاز پشت سر گذاشته و با دستیابی به قله قدس و معرفت، مقام آدمیت و انسانیت را به نحو احسن کسب کردند.

عارف فرزانه و عالم وارسته، حاج میرزا جواد تبریزی (ره)، از جمله عارفان فرهیخته‌ای بود که سرمایه عمر خود را با خدایش سودانمود و عمرش را با تهذیب خود و دیگران برکت داد و با هدایت خلق خدا و تربیت شاگردان و عالمان وارسته نام خویش را در شبستان عشق و معرفت جاودانه ساخت.

این شماره از سلسله مقالات یاد خوبان، نوشتاری کوتاه و مختصر از زندگی پربرکت فقیهی عالیقدر و عالمی وارسته است که عمر شریفش را در خدمت به اسلام و نشر فرهنگ اهلیت (ع) سپری کرد.

ولادت و تحصیلات

مرحوم آیت‌الله العظمی حاج شیخ جواد تبریزی در سال ۱۳۰۵ شمسی در تبریز در خانواده‌ای مؤمن، متدین و مذهبی متولد شد. ایشان تحصیلات کلاسیک را تا دوم دبیرستان در تبریز به پایان برد. و در ۱۸ سالگی دروس حوزوی را در مدرسه طالبیه تبریز شروع کرد و طی چهار سال مقدمات و بخشی از سطح را به پایان رساند.

پس از فراگیری مقدمات به منظور ادامه تحصیل در ۱۳۲۷ شمسی وارد حوزه علمیه قم شد. مرحوم آیت‌الله تبریزی در قم دوره سطح را به پایان برده و در درس خارج اساتید زبردستی چون مرحوم حجت و مرحوم آیت‌الله بروجردی حاضر شد و همزمان با تحصیل در درس خارج به امر تدریس کتب سطح نیز مشغول گردید.

اساتید ایشان در طول این مدت، مرحوم آیت‌الله رضی زُنوزی تبریزی و مرحوم آیت‌الله العظمی بروجردی در فقه و اصول بودند و جایگاه علمی ایشان تا بدانجا رسید که مرحوم بروجردی (قدس سره) ایشان را به عنوان ممتحن طلاب حوزه، برگزیدند.

حضور در نجف

حضرت آیت‌الله العظمی تبریزی پس از گذشت پنج سال از حضور در حوزه علمیه قم، در سال ۱۳۳۲ شمسی جهت ادامه تحصیلات خود به نجف اشرف عزیمت نمودند و تا سالها نیز بدون اینکه از شهریه و وجوهات استفاده کنند، به تحصیل اشتغال داشتند. حضرت استاد، در نجف اشرف در محضر درس اساتید برجسته و عالی‌رتبه آن زمان حاضر شده و از خرم علم و اندیشه آن حضرات، بهره می‌برد. اساتید زبده ایشان در نجف، مرحوم آیت‌الله حاج سید عبدالهادی شیرازی (رحمة الله) و مرحوم آیت‌الله العظمی خوئی (رحمة الله) بود. در بدو ورود به درس ایشان، توجه استاد را به خود جلب کرد به گونه‌ای که به شورای استفتاء معظم له دعوت شد. در آن روزگار، حوزه‌های درس نجف اشرف در اوج شکوفائی و شور و نشاط بود. لذا معظم له با تمام توان و تلاش خود در محضر اساتید حاضر شد و از موقعیتی که فراهم آمده بود، کمال استفاده را نمود تا به مدارج عالی علم و مقام بلند اجتهاد نائل آمد. حضرت آیت‌الله العظمی تبریزی (ره) را می‌توان یکی از شاگردان برجسته و میرز

مرحوم آیت‌الله العظمی خوئی (ره) به شمار آورد که همیشه مورد عنایت و توجه خاص استاد بودند و در اغلب جلسات علمی خصوصی استادشان نیز شرکت می‌نمودند و در بحثها و درسها با طرح اشکالات و مطرح کردن فروعات، بر بار علمی محفل می‌افزودند. معظم له طرف مشورت آیت‌الله خوئی بودند و از اصحاب استفتاء دفتر ایشان به شمار می‌رفتند و در سفرهایی مثل کوفه و کربلا، نیز ملازم ایشان بودند. این مرجع والامقام، علاوه بر تدریس و تحقیق در حوزه علمیه نجف، از امر تبلیغ احکام و مسائل دینی مردم نیز غافل نبودند و در ایام تبلیغی و فرصتهای مناسب به نقاط محروم و مراکز نیازمند می‌رفتند و به تبلیغ احکام الله می‌پرداختند. از آنجا که عالمی عامل و وارسته بودند، این تلاشها، تأثیر بسیار مطلوب و مثبتی را به دنبال داشت، از جمله می‌توان ادعا کرد که ایشان تشیع را در منطقه‌ای از کرکوک عراق پایه گذاشتند به طوری که بسیاری از مردم آن مناطق به واسطه آشنایی با ایشان به مکتب غنی اهل بیت (علیهم‌السلام) روی آوردند.

آن مرحوم پس از ۲۳ سال حضور دائم در حوزه نجف در سال ۱۳۵۵ شمسی هنگام مراجعت از زیارت حضرت امام حسین (ع) توسط رژیم بعثی عراق دستگیر و به ایران فرستاده شدند.

بازگشت به قم؛

پس از ورود به ایران، مجدداً به حوزه علمیه قم مراجعت کرد و فعالیت‌های علمی خود را از سر گرفت و تا پایان عمر شریفشان، از همه لحظات آن در مسیر تحقیق، تألیف، بحث، تدریس و تربیت شاگردان استفاده نمودند. وی در طول سالیان دراز تدریس، هزاران طلبه عالم، فاضل و دانشمند به جامعه اسلامی تحویل داده‌اند و در طول این مدت، حوزه درس ایشان یکی از شلوغ‌ترین و پررونق‌ترین درسهای حوزه بوده است. حضرت استاد در بیان مطالب بسیار دقیق و نکته‌پرداز بودند و به همین سبب جلسات درس ایشان مجتهدپرور و عالم‌ساز بود.

روحیات و نکات برجسته اخلاقی

به اعتراف همگان، آیت‌الله تبریزی (ره) دارای روحیات ارزشمند اخلاقی و ویژگیهای رفتاری بودند که حاصل آموخته‌های دینی و تهذیب نفس ایشان بود. آن رفتار مهربانانه و

متواضعانه ایشان با دیگران علاقه افراد را به ایشان جلب می‌کرد. در این مختصر به بیان چند خصوصیت مهم از ایشان بسنده می‌کنیم:

۱. تواضع و فروتنی؛

آیت‌الله تبریزی (ره) با اینکه از نظر علمی و عملی مرجعی عالیقدر و استادی برجسته بودند، در عین حال با عموم افراد به خصوص شاگردان خود با کمال تواضع، برخوردی پدرانه و دلسوزانه داشتند. هرگز نشد که در پاسخ به اشکال درسی شاگردان و اعتراض کسی، عصبانی شوند و یا از دادن پاسخ، شانه خالی کنند، بلکه با گفتن «من در خدمت شما هستم» او را به نقد و اشکال تشویق می‌کرد. در بین استاد و شاگردانش روابطی عاطفی برقرار می‌کردند. و گاهی به منزل شاگردان خود نیز می‌رفتند و اگر مطلع می‌شدند که یکی از آنها مشکلی دارد در صدد رفع آن بر می‌آمدند.

۲. بی‌توجهی به ظواهر دنیوی؛

ایشان با اینکه در جایگاه مرجعیت می‌توانستند از امکانات بسیاری استفاده نمایند، کمتر از آن بهره می‌بردند و از خانه مسکونی و امکانات رفاهی به حد ضرورت اکتفا کرده، کمترین بهره شخصی را از وجوهات و سهم مبارک امام (ع) می‌بردند. حتی از اینکه با وجوهات به زیارت قبور ائمه (ع) مشرف شوند امتناع می‌کردند. معظم له مایل به هیچ‌گونه تشریفات و تجملات نبودند و به جرأت می‌توان گفت، با این که از بیست سال پیش صاحب رساله عملیه بوده‌اند، خود ایشان قدمی برای مطرح شدن و مرجعیت برنداشته بودند.

آن مرحوم بدون هیچ تکلفی، پیاده هر روز به محل درس رفته و به منزل بازمی‌گشتند و گاه، مسافت طولانی را پیاده طی می‌نمودند. ایشان در تابستان و گرمای طاقت‌فرسای قم، در منزل به سر می‌بردند و از رفتن به جاهای خنک امتناع می‌ورزیدند. همان‌گونه که در ایام جنگ تحمیلی و موشک‌باران شهر مقدس قم نیز، حاضر به ترک منزل و شهر نشدند و می‌فرمودند:

«چرا باید عده‌ای زیر موشک باشند و ما راحت باشیم؟» زمانی که این شهر مقدس مورد هجوم وحشیانه موشکها و هواپیماهای دشمن قرار گرفته بود، چندین بار مقارن برگزاری درس معظم له، این حملات انجام گرفت ولی ایشان کرسی درس را ترک ننموده، در همان حال، به تدریس ادامه دادند و زمانی که مسئولین شهر از حضور ایشان در شهر قم با وجود

بمباران شدید، مطلع شدند تصمیم گرفتند که سنگرهای از پیش ساخته شده را به بیت ایشان منتقل نمایند که معظم له موافقت نمودند.

۳. علاقه وافر به رزمندگان جنگ

بارها مشاهده می‌شود که هنگام حمله و عملیات رزمندگان اسلام، مشغول دعای توسل بودند و طبق نقل نزدیکانشان، در آن موقعیت، حال استاد به گونه‌ای منقلب بود که کسی جرأت نمی‌کرد با ایشان سخن بگوید. علاقه ایشان به رزمندگان، فوق‌العاده بود و در محافل مختلف از آنها به بهترین انسانهای روی زمین نام می‌بردند. لذا با توصیه ایشان، تعداد زیادی از شاگردانشان در جبهه‌های نور علیه ظلمت شرکت جستند و عده‌ای نیز به فیض شهادت نائل آمدند.

در یکی از سالهای جنگ تحمیلی قبل از فرارسیدن ماه مبارک رمضان، در آخرین روز درس، سخنرانی مهمی ایراد فرمودند که سوابق کثیف صدام و حزب بعث و اهداف آنها را بیشتر روشن نمود و همان زمان از صدای جمهوری اسلامی پخش گردید و تأثیر فراوانی در روشنگری جامعه نسبت به دسیسه‌ها و خدعه‌های دشمنان انقلاب اسلامی داشت.

۴. خضوع در عبادت و عشق به اهل بیت (ع)

معظم له در نماز و سایر عبادات، خشوع و خضوعی خاص داشتند، همانطور که در هنگام ذکر مصائب اهل بیت (ع) مخصوصاً حضرت سیدالشهداء (ع) نیز حال خوشی داشتند و باران اشک از دیده‌هایشان روان بود. بسیار رقیق القلب و سریع البكاء بودند. در تمام ایام سوگواری و پنجشنبه هر هفته در منزل، اقامه عزای می‌نمودند که این مجالس از معنویت خاصی برخوردار بود.

بارها مشاهده می‌شد که ایشان با پای پیاده و حالتی متواضعانه در مراسم عزاداری حضرت زهرا (س) و ائمه (ع) شرکت می‌کردند و اشک می‌ریختند.

۵. علاقه و اشتیاق شدید به تحقیق و تدریس

از دیگر ویژگیها و امتیازات حضرت آیت‌الله تبریزی (ره)، جدیت و تلاش بی‌وقفه‌ای است که نسبت به درس و تحقیق و تحصیل داشت، آن مرحوم تا نیمه‌های شب به مطالعه می‌پرداخت و با صدای مؤذن سر از کتاب و قلم برمی‌داشت.

همدوره‌ای‌های معظم له نقل می‌کنند:

«همواره استاد در حال مطالعه بودند و هیچ‌گاه در جلسات و مهمانی‌ها شرکت نمی‌کرد، بلکه وقتشان منحصراً صرف امور علمی می‌گشت، چه در نجف و چه قبل از آن که در قم و در حجره بودند.» خود ایشان گاهی می‌فرمودند:
من چهل سال است که معنای تعطیلی را نفهمیده‌ام!

آثار و تألیفات؛

از آیت‌الله العظمی میرزا جواد تبریزی (ره) آثار علمی و فقهی فراوانی به جای مانده که مهمترین آن عبارتند از:

۱. رساله توضیح المسائل

۲. احکام بانوان در حج

۳. مناسک حج

۴. عباقت و لائیه

۵. نفی السهو عن النبی

۶. رساله مختصرة

۷. المسائل المنتخبة

۸. اسس الحدود و التعزیرات

۹. اسس القضاء و الشهادة

۱۰. صراط النجاة

پرتال جامع علوم انسانی و مطالعات فرهنگی